ĢENERĀLADVOKĀTA PRĪTA PIKAMĒES [*PRIIT PIKAMÄE*]
SECINĀJUMI,
sniegti 2019. gada 29. jūlijā [1]

Lieta C-460/18 P

HK
pret

Padomi un Eiropas Komisiju

Apelācija – Civildienests – Pensijas – Apgādnieka zaudējuma pensija – Civildienesta noteikumu VIII pielikuma 17. pants – Piešķiršanas nosacījumi – Jēdziens "pārdzīvojušais laulātais" – Nosacījums attiecībā uz laulības ilgumu – Partnerattiecības, kas nav laulība – Faktiskas savienības – Vienlīdzīga attieksme – Samērīgums – Eiropas Savienības Pamattiesību hartas 20. un 52. pants

1. Ar šo apelācijas sūdzību apelācijas sūdzības iesniedzējs lūdz atcelt Eiropas Savienības Vispārējās tiesas 2018. gada 3. maija spriedumu HK/Komisija (T-574/16, nav publicēts, turpmāk tekstā – "pārsūdzētais spriedums", EU:T:2018:252), ar kuru tika noraidīta viņa prasība, kas balstīta uz iebildi par Eiropas Savienības Civildienesta noteikumu (turpmāk tekstā – "Civildienesta noteikumi") VIII pielikuma 17. panta prettiesiskumu, atcelt Komisijas lēmumu, ar kuru atbilstoši minētajam noteikumam tika atteikta apgādnieka zaudējuma pensija, pamatojoties uz to, ka laulības ilgums ar mirušo ierēdni bija īsāks par vienu gadu, un to, ka netika ņemts vērā iepriekšējās kopdzīves laiks.

2. Papildus klasiskajam jautājumam par Vispārējās tiesas sprieduma pamatojumu, šajā lietā Tiesai pirmo reizi ir iespēja lemt par Eiropas Savienības Civildienesta noteikumu VIII pielikuma 17. panta saderību ar Eiropas Savienības Pamattiesību hartas (turpmāk tekstā – "Harta") 20. pantā ietverto vispārējo vienlīdzīgas attieksmes principu, attiecībā uz, no vienas puses, kopdzīves partneru situāciju un, no otras puses, tādu laulātu pāru situāciju, kuri laulātā ierēdņa nāves brīdī bijuši laulāti mazāk par gadu, un tādu pāru situāciju, kuri atbilstu nepieciešamajam ilgumam, ja tiktu ņemts vērā iepriekšējās kopdzīves ilgums.

3. Šis jautājums, kam ir nenoliedzama sociālā dimensija, nepārprotami ir ļoti svarīgs visiem Eiropas Savienības civildienesta locekļiem.

I. Atbilstošās tiesību normas

4. Civildienesta noteikumi ir pievienoti Regulai Nr. 31 (EEK)/11 (EAEK), ar ko nosaka Eiropas Ekonomikas kopienas un Eiropas Atomenerģijas kopienas ierēdņu Civildienesta noteikumus un pārējo darbinieku nodarbināšanas kārtību [2]. Šī regula ir vairākas reizes grozīta, tostarp 2004. gadā ar Padomes Regulu (EK, Euratom) Nr. 723/2004 (2004. gada 22. marts), ar ko groza Eiropas Kopienu Civildienesta noteikumus un Kopienu pārējo darbinieku nodarbināšanas kārtību [3].

1 Oriģinālvaloda – franču.

2 OV 1962, 45, 1385. lpp.

3 OV 2004, L 124, 1. lpp.

5. Saskaņā ar Civildienesta noteikumu 1.d pantu, redakcijā, kas bija piemērojama faktu norises laikā:

"1. Piemērojot šos Civildienesta noteikumus, diskriminācija jebkāda iemesla dēļ, piemēram, dzimuma, rases, ādas krāsas, etniskās vai sociālās izcelsmes, ģenētisko īpašību, valodas, reliģijas vai ticības, politisko vai citu uzskatu, piederības nacionālajai minoritātei, veiksmes, dzimšanas, invaliditātes, vecuma vai seksuālās orientācijas dēļ, ir aizliegta.

Šajos Civildienesta noteikumos partnerattiecības, kas nav laulība, uzskata par laulību, ja ir izpildīti VII pielikuma 1. panta 2. punkta c) daļā visi uzskaitītie nosacījumi.

[..]

5. Ja personas, uz kurām attiecas šie Civildienesta noteikumi un kur[as] uzskata, ka viņiem [tām] nodarīts pāri, jo nav piemērots iepriekš noteiktais vienlīdzības princips, uzrāda faktus, pēc kuriem var noteikt, ka ir bijusi tieša vai netieša diskriminācija, iestādes pienākums ir pierādīt, ka nav bijis vienlīdzīgas attieksmes principa pārkāpums. Šis noteikums neattiecas uz disciplinārlietām.

6. Ievērojot nediskriminācijas principu un proporcionalitātes principu, jebkādam to piemērošanas ierobežojumam jāsniedz objektīvs un saprātīgs pamatojums un tā mērķim jābūt likumīgam darbinieku politikas vispārējās interesēs. Šie mērķi jo īpaši var attaisnot obligātā atvaļināšanās vecuma un izdienas pensijas saņemšanas minimālā vecuma izvirzīšanu."

6. Civildienesta noteikumu 79. panta pirmajā daļā ir paredzēts:

"Ierēdņa vai bijušā ierēdņa pārdzīvojušā laulātā [pārdzīvojušais laulātais] VIII pielikuma 4. nodaļā paredzētajā veidā ir tiesīga [tiesīgs] saņemt apgādnieka zaudējuma pensiju, kas līdzvērtīga 60 % no izdienas pensijas vai invaliditātes pabalsta, kādu maksāja mirušajam, vai, neatkarīgi no dienesta ilguma vai vecuma, kāda būtu maksājama viņam, ja viņam uz to būtu tiesības nāves brīdī."

7. Civildienesta noteikumu VII pielikuma 1. panta 1. un 2. punktā ir noteikts šādi:

"1. Mājsaimniecības pabalsta pamatsumma ir 170,52 [EUR] plus 2 % no ierēdņa pamatalgas.

2. Apgādnieka pabalstu piešķir:

a) precētam ierēdnim;

b) ierēdnim, kurš ir atraitnis, šķīries, kurš dzīvo juridiski šķirti vai ir neprecējies un kuram ir viens vai vairāki apgādājami bērni 2. panta 2. un 3. punkta nozīmē;

c) ierēdnim, kurš ir reģistrēts kā pastāvīgs partneris, kas nav laulātais, ar nosacījumu, ka:

   i) pāris uzrāda juridisku dokumentu, ko par tādu atzinusi dalībvalsts vai jebkura dalībvalsts kompetentā iestāde, kas apliecina viņu statusu kā partneriem, kas nav laulātie,

   ii) neviens no partneriem neatrodas laulībā vai citās partnerattiecībās, kas nav laulība,

   iii) starp partneriem nepastāv neviena no šādām radniecībām: vecāks, bērns, vecvecāks, mazbērns, brālis, māsa, tēva vai mātes māsa, tēva vai mātes brālis, brāļa vai māsas dēls, brāļa vai māsas meita, znots, vedekla.

   iv) pārim nav pieejamas likumīgas laulības dalībvalstī; šajā apakšpunktā uzskata, ka pārim ir pieejama likumīga laulība, ja pāra locekļi atbilst visiem dalībvalsts tiesību aktos noteiktajiem nosacījumiem, kas atļauj šāda pāra laulību;

d) ar īpašu pamatotu lēmumu, kuru pieņem iecēlējinstitūcija, pamatojoties uz apstiprinošiem dokumentiem – ierēdnim, kurš, lai gan neatbilst a), b) un c) apakšpunkta nosacījumiem, tomēr faktiski uzņemas atbildību par ģimeni."

8. Civildienesta noteikumu VIII pielikuma 17. pantā attiecībā uz apgādnieka zaudējuma pensiju pārdzīvojušajam laulātajam ir noteikts šādi:

"Ja ierēdnis, kuram ir kāds no Civildienesta noteikumu 35. pantā minētajiem administratīvajiem statusiem, nomirst, pārdzīvojušajam laulātajam, ja nāves brīdī pāris bijis precējies vismaz gadu, un ievērojot [Civildienesta noteikumu VIII pielikuma] 1. panta 1. punkta un 22. panta noteikumus, ir tiesības saņemt apgādnieka zaudējuma pensiju 60 % apmērā no izdienas pensijas, kuru ierēdnis būtu saņēmis, ja neatkarīgi no darba stāža vai vecuma viņam to būtu tiesības saņemt nāves brīdī.

Laulības ilgums netiek ņemts vērā, ja šajā ierēdņa laulībā vai iepriekšējā laulībā ir viens vai vairāki bērni, ar noteikumu, ka pārdzīvojušais laulātais uztur vai ir uzturējis minētos bērnus, vai arī ja ierēdņa nāve ir iestājusies vai nu fiziskas nespējas, vai slimības dēļ, kas iegūta, pildot dienesta pienākumus vai nelaimes gadījumā."

II. Tiesvedības priekšvēsture

9. HK, apelācijas sūdzības iesniedzējs, un N kundze sāka savu kopdzīvi 1994. gadā Lježā (Beļģija).

10. N kundze bija Eiropas Komisijas ierēdne un uzsāka darbu Kopīgajā pētniecības centrā (KPC) Seviljā (Spānija) no 2005. gada 16. maija.

11. Tā kā apelācijas sūdzības iesniedzējs, kas slimoja ar II tipa diabētu, nevarēja strādāt vai mācīties, N kundze šādos apstākļos nodrošināja pāra līdzekļus.

12. Apelācijas sūdzības iesniedzējs un N kundze salaulājās Lježā 2014. gada 9. maijā.

13. N kundze nomira 2015. gada 11. aprīlī.

14. 2015. gada 14. aprīlī Komisija mutiski informēja apelācijas sūdzības iesniedzēju, ka viņam nav tiesību saņemt apgādnieka zaudējuma pensiju (turpmāk tekstā – "apstrīdētais lēmums").

15. 2015. gada 15. jūnijā viņš iesniedza sūdzību par apstrīdēto lēmumu.

16. Ar 2015. gada 15. septembra lēmumu Komisija noraidīja šo sūdzību, pamatojoties uz nepietiekamo laulības ilgumu, proti, īsāku par vienu gadu, jo iepriekšējās kopdzīves periodu nevarēja ņemt vērā, lai nodrošinātu nepieciešamo ilgumu.

III. Tiesvedība Vispārējā tiesā un pārsūdzētais spriedums

17. Ar prasības pieteikumu, kas Eiropas Savienības Civildienesta tiesas kancelejā iesniegts 2016. gada 18. februārī, apelācijas sūdzības iesniedzējs cēla prasību atcelt apstrīdēto lēmumu un atlīdzināt nodarīto morālo kaitējumu.

18. Saskaņā ar Regulas (ES, Euratom) 2016/1192 [4] 3. pantu šī lieta tika nodota Vispārējai tiesai tādā stadijā, kādā tā bija 2016. gada 31. augustā.

4 Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (2016. gada 6. jūlijs) par to, lai Vispārējai tiesai nodotu kompetenci pirmajā instancē izskatīt domstarpības starp Eiropas Savienību un tās darbiniekiem (OV 2016, L 200, 137. lpp.).

19. Attiecībā uz prasību atcelt apstrīdēto lēmumu apelācijas sūdzības iesniedzējs atsaucās uz iebildi par Civildienesta noteikumu VIII pielikuma 17. panta prettiesiskumu, kas balstīta uz diviem iebildumiem, pirmkārt, par atbilstības apgādnieka zaudējuma pensijai kritērija "patvaļīgo un nepiemēroto" raksturu un, otrkārt, par diskrimināciju, kas pamatota ar Hartas 21. panta un Padomes Direktīvas 2000/78/EK (2000. gada 27. novembris), ar ko nosaka kopēju sistēmu vienlīdzīgai attieksmei pret nodarbinātību un profesiju [5], 2. panta pārkāpumu.

20. Vispārējā tiesa noraidīja prasību kopumā un piesprieda HK atlīdzināt savus, kā arī Komisijas tiesāšanās izdevumus.

IV. Lietas dalībnieku prasījumi un tiesvedība Tiesā

21. 2018. gada 12. jūlijā apelācijas sūdzības iesniedzējs iesniedza apelācijas sūdzību par Vispārējās tiesas spriedumu, lūdzot Tiesu:

– atzīt apelācijas sūdzību par pieņemamu un pamatotu;

– atcelt pārsūdzēto spriedumu;

– izskatīt lietu, apmierinot sūdzības iesniedzēja prasījumus, kurus tas ir izvirzījis pirmajā instancē, tostarp lūgumu piespriest atbildētājai atlīdzināt tiesāšanās izdevumus, vai, pretējā gadījumā,

– nodot lietu atpakaļ izskatīšanai Vispārējā tiesā, ar apelācijas sūdzību saistītos izdevumus piespriežot segt atbilstoši Tiesas Reglamenta 184. pantam.

22. Komisija lūdz noraidīt apelācijas sūdzību un piespriest apelācijas sūdzības iesniedzējam atlīdzināt tiesāšanās izdevumus.

23. Eiropas Savienības Padome, kas iestājusies lietā pirmajā instancē Komisijas prasījumu atbalstam, saskaņā ar Tiesas Reglamenta 76. panta 3. punktu lūdza noturēt tiesas sēdi, un šis lūgums tika apmierināts.

24. Lietas dalībnieki tika uzklausīti tiesas sēdē Tiesā, kas notika 2019. gada 8. maijā.

V. Juridiskā analīze

25. Šajā analīzē, manuprāt, vispirms ir jāizvērtē apelācijas sūdzības iesniedzēja kritika par to, ka Vispārējā tiesa nav izpildījusi savu pienākumu norādīt pamatojumu, ko es uzskatu par pamatotu un tāpēc ierosinu Tiesai atcelt pārsūdzēto spriedumu, balstoties uz šo pamatojumu. Ņemot vērā šo pieeju un to nosacījumu izpildi, kas ir jāievēro, lai Tiesa varētu pieņemt galīgo nolēmumu šajā lietā, pēc tam tiks izvērtēta apelācijas sūdzības iesniedzēja prasības Vispārējā tiesa pieņemamība un pamatotība un šā izvērtējuma noslēgumā tiks piedāvāts atcelt Komisijas lēmumu, ar ko apelācijas sūdzības iesniedzējam ir atteikta apgādnieka zaudējuma pensijas piešķiršana.

5 OV 2000, L 303, 16. lpp.

A. Par apelācijas sūdzību

26. Apelācijas sūdzības iesniedzējs savas apelācijas sūdzības atbalstam izvirza divus pamatus: pirmais pamats ir balstīts uz Civildienesta noteikumu VIII pielikuma 17. panta pirmās daļas pārkāpumu, kā arī uz pārsūdzētā sprieduma vienlaikus pārprotamu, neatbilstošu un pretrunīgu pamatojumu, un otrais pamats ir balstīts uz nediskriminācijas principa pārkāpumu, kā arī nepietiekamu pārsūdzētā sprieduma pamatojumu.

27. Šķiet, tā rīkojoties, apelācijas sūdzības iesniedzējs savos abos pamatos par atcelšanu pauž kritiku attiecībā uz, pirmkārt, pienākumu norādīt pamatojumu, kas gulstas uz Vispārējo tiesu, un, otrkārt, pārsūdzētā sprieduma pamatojuma pamatotību – tie ir atšķirīgi jautājumi, kuri ir jāaplūko atsevišķi.

28. Attiecībā uz pienākumu norādīt pamatojumu ir jāatgādina, ka saskaņā ar pastāvīgo judikatūru pārsūdzētā sprieduma pamatojumā ir skaidri un nepārprotami jāatspoguļo Vispārējās tiesas argumentācija, lai ieinteresētās personas varētu saprast pieņemtā nolēmuma pamatojumu un Tiesa – īstenot savu pārbaudi [6].

29. Jautājums par to, vai Vispārējās tiesas sprieduma pamatojums ir pretrunīgs vai nepietiekams, ir tāds tiesību jautājums, kas var tikt izvirzīts apelācijas tiesvedībā [7]. Turklāt Vispārējās tiesas spriedumu pamatošanas pienākuma pārkāpums ir absolūts pamats, kas Savienības tiesai ir jāizskata pēc savas ierosmes [8].

30. Izvērtējot pārsūdzētā sprieduma pamatojumu, vispirms ir jāatgādina Vispārējā tiesā izskatāmās lietas priekšmets, proti, galvenais prasījums atcelt apstrīdēto lēmumu, kas balstīts uz iebildi par Civildienesta noteikumu VIII pielikuma 17. panta prettiesiskumu, kura tika pamatota ar diviem iebildumiem: pirmkārt, par apgādnieka zaudējuma pensijas atbilstības kritērija "patvaļīgo un nepiemēroto" raksturu un, otrkārt, par Hartas 21. panta un Direktīvas 2000/78 2. panta pārkāpumu.

31. Šie divi formāli atšķirīgie iebildumi patiesībā ir viens un tas pats pārmetums par to, ka ir pārkāpts vienlīdzīgas attieksmes princips [9], kas tagad ir iekļauts Hartas 20. pantā, kurā noteikts, ka līdzīgās situācijās nedrīkst piemērot atšķirīgus noteikumus un atšķirīgās situācijās nedrīkst piemērot vienādus noteikumus, ja vien tāda pieeja nav objektīvi pamatota [10].

32. Divu tādu personu kategoriju diferencēšanu, kas atrodas salīdzināmās situācijās, var objektīvi pamatot ar jebkuru leģitīmu mērķi, ja attiecīgais pasākums ir piemērots un nepieciešams minētā mērķa īstenošanai – tieši to apelācijas sūdzības iesniedzējs apstrīd, apgalvojot, ka nosacījums par to, ka pārdzīvojušajam laulātajam, lai varētu saņemt apgādnieka zaudējuma pensiju, ierēdņa nāves brīdī ir jābūt bijušam laulībā vismaz gadu, ir "patvaļīgs un nepiemērots".

33. Tomēr pārsūdzētajā spriedumā Vispārējā tiesa aprobežojās ar secīgu abu iebildumu pārbaudi, neveicot nekādu kvalifikāciju, kas, manuprāt, ir cēlonis pamatojumam, kurā nav skaidri redzama Vispārējās tiesas argumentācija.

6 Skat. it īpaši spriedumus, 2015. gada 11. jūnijs, *EMA*/Komisija (C-100/14 P, nav publicēts, EU:C:2015:382, 67. punkts un tajā minētā judikatūra), un 2016. gada 26. maijs, *Rose Vision*/Komisija (C-224/15 P, EU:C:2016:358, 24. punkts).

7 Skat. it īpaši spriedumus, 2007. gada 8. februāris, *Groupe Danone*/Komisija (C-3/06 P, EU:C:2007:88, 45. punkts), un 2012. gada 19. decembris, *Planet*/Komisija (C-314/11 P, EU:C:2012:823, 63. punkts).

8 Skat. spriedumu, 2013. gada 11. aprīlis, *Mindo*/Komisija (C-652/11 P, EU:C:2013:229, 30. punkts).

9 Iebildums, kas balstīts uz "patvaļīgu un nepiemērotu" raksturu, ir daļēji pārņemts no 2010. gada 15. aprīļa sprieduma *Gualtieri*/Komisija (C-485/08 P, EU:C:2010:188) 72. punkta, kas minēts prasības pieteikuma 19. punktā, kurā sniegta Tiesas atbilde par tāda pamata izvērtēšanu, kas balstīts uz vienlīdzīgas attieksmes principa neievērošanu. Padome (iestāšanās raksta 6. punkts) un Komisija (apsvērumu par Padomes iestāšanās rakstu 2. punkts) piekrīt šai apelācijas sūdzības iesniedzēja argumentu analīzei.

10 Skat. it īpaši spriedumus, 2008. gada 5. jūnijs, *Wood* (C-164/07, EU:C:2008:321, 13. punkts), un 2009. gada 19. novembris, *Sturgeon* u.c. (C-402/07 un C-432/07, EU:C:2009:716, 48. punkts).

34. Šajā sakarā apelācijas sūdzības iesniedzējs apgalvo, ka pārsūdzētā sprieduma pamatojums ir "pārprotams, nekonsekvents un pretrunīgs". Viņš tostarp norāda, ka Vispārējā tiesa dažos punktos interpretē jēdzienu "laulātais" kā tādu, kas attiecas tikai uz esamību laulībā, tajā pašā laikā citos sprieduma punktos pielīdzinot vienu otram "laulātā" un "partnerattiecību, kas nav laulība" jēdzienus.

35. Jānorāda, ka, izvērtējot pirmo apelācijas sūdzības iesniedzēja izvirzīto iebildumu, Vispārējā tiesa interpretēja jēdzienu "pārdzīvojušais laulātais", pārsūdzētā sprieduma 23. punktā norādot, ka Civildienesta noteikumu VIII pielikuma 17. panta pirmās daļas noteikumi ir skaidri un precīzi un tajos nepārprotami izklāstīti nosacījumi, kas jāizpilda, lai saņemtu apgādnieka zaudējuma pensiju, proti, "vismaz gadu jābūt bijušam laulībā ar mirušo ierēdni".

36. Tādējādi Vispārējā tiesa veido īpašu saikni starp jēdzienu "laulātais" un esamību laulībā, ko tā atkārto 25. un 30. punktā [11], atsaucoties uz šā jēdziena parasto nozīmi, un 27. un 29. punktā – attiecībā uz "laulību" jēdziena kā visās dalībvalstīs atzīta civilsavienības veida, kas rada īpašas juridiskas saistības, universālo raksturu pretstatā partnerattiecībām, kas nav laulība, vai kopdzīvei.

37. Tādēļ ir samērā pārsteidzoši pārsūdzētā sprieduma 32. punktā, kas turklāt ietver izšķirošo argumentu, lasīt, ka, ierobežojot minētās pensijas piešķiršanu, attiecinot to uz personām, kuras ir precējušās, "kā arī reģistrētiem partneriem, kuriem nav piekļuves laulībai", Savienības likumdevējs nav rīkojies patvaļīgi.

38. No minētā punkta izriet, ka apgādnieka zaudējuma pensija tādējādi nav paredzēta vienīgi pārdzīvojušajam laulātajam tikai laulību izpratnē, pretēji tam, kas norādīts līdz šim, taču Vispārējā tiesa nav sniegusi nevienu paskaidrojumu, kas ļautu saprast šādu tiesību uz pensiju piešķiršanu ar atsevišķiem nosacījumiem tādā partnerattiecību situācijā, kas nav laulība.

39. Pārsūdzētā sprieduma 28. punktā Vispārējā tiesa – lai gan izvairīgi – ir norādījusi, ka "laulība principā nav salīdzināma ar kopdzīvi vai citām faktiskām situācijām" – vārda "principā" izmantošana ļauj noprast, ka ir iespējami arī izņēmumi, taču nav sniegti precizējumi.

40. Attiecībā uz apelācijas sūdzības iesniedzēja otrā iebilduma izvērtējumu, kas balstīts uz nediskriminācijas principa pārkāpumu, Vispārējā tiesa pārsūdzētā sprieduma 48., 51. un 53. punktā apstiprina īpašo saikni starp pārdzīvojušo laulāto un esamību laulībā – pārbaude tika veikta, salīdzinot tāda ierēdņa situāciju, kas miris, dzīvojot kopdzīvē, ar tāda ierēdņa situāciju, "kurš bijis precējies".

41. Tomēr pārsūdzētā sprieduma 47. punktā Vispārējā tiesa norāda, ka nosacījumu par apgādnieka zaudējuma pensijas piešķiršanu veido juridiskas saites, kas vienoja mirušo ierēdni "ar pārdzīvojušo laulāto vai partneri", atkal nepieminot partnerattiecības un šī jēdziena precīzo tvērumu, kas var attiekties uz juridisku savienību, kuru veido reģistrētas partnerattiecības, kas nav laulība, par ko ir runa pārsūdzētā sprieduma 32. punktā, vai tādu faktisku savienību kā kopdzīves attiecības, kādās apelācijas sūdzības iesniedzējs dzīvoja ar mirušo ierēdni pirms viņu laulībām.

42. Komisija apgalvo, ka 47. punkts ir jāinterpretē, ņemot vērā, ka ir izmantots saiklis "vai", kas ietver atšķirīgu novērtējumu attiecībā uz katru no minētajām situācijām, proti, tikai pirmā situācija, kurā pastāv laulība, ļaujot saņemt apgādnieka zaudējuma pensiju.

43. Tomēr šāds lasījums ir pretrunā pārsūdzētā sprieduma 32. punktam, kas minēts iepriekš.

11 Pārsūdzētā sprieduma 31. punktā Vispārējā tiesa skaidri norāda, ka laulātā jēdziens attiecas "tikai" uz attiecībām, kas balstītas uz civillaulību, šā jēdziena tradicionālā izpratnē.

44. Pēc manām domām, šādos apstākļos pārsūdzētā sprieduma pamatojumā skaidri un saprotami nav atspoguļota Vispārējās tiesas argumentācija attiecībā uz apgādnieka zaudējuma pensijas saņēmējiem – šī situācija, manuprāt, ir to noteikumu nepilnīgas analīzes rezultāts, kuri attiecas uz šādas pensijas piešķiršanu.

45. Vispārējā tiesa aprobežojās ar to, ka citēja Civildienesta noteikumu VIII pielikuma 17. pantu, neatsaucoties uz citiem attiecīgajiem noteikumiem, proti, Civildienesta noteikumu 79. pantu, bet arī, un it īpaši, Civildienesta noteikumu 1.d panta 1. punkta otro daļu un Civildienesta noteikumu VII pielikuma 1. panta 2. punktu.

46. Civildienesta noteikumu 1.d panta 1. punkta otrajā daļā pabalsti un tiesības, kas izriet no precētiem ierēdņiem piešķirtā statusa, ir attiecināti arī uz visiem partneriem, kuri nav laulātie, bet ar norādi uz Civildienesta noteikumu VII pielikuma 1. panta 2. punkta c) apakšpunktu – tikai uz tiem, kuru laulība ir oficiāli reģistrēta, un tiem, kuriem laulības nav pieejamas [12].

47. Civildienesta noteikumu VII pielikuma 1. panta 2. punkta c) apakšpunktā, lasot to kopā ar Civildienesta noteikumu VIII pielikuma 17. pantu, tiesības uz apgādnieka zaudējuma pensiju tādējādi ir attiecinātas arī uz pāriem, kas iesaistīti oficiāli reģistrētās partnerattiecībās un kam nav piekļuve laulībai vairākās dalībvalstīs, minētā situācija attiecas arī uz viendzimuma pāriem.

48. Tādējādi šķiet, ka jēdziens "pārdzīvojušais laulātais" nav sasaistāms tikai ar esamību laulībā.

49. Šāds attiecīgo tiesību normu kopīgs lasījums varbūt izskaidro pārsūdzētā sprieduma 32. punkta formulējumu, saskaņā ar kuru apgādnieka zaudējuma pensiju piešķir tikai personām, kas atrodas laulībā, "kā arī reģistrētiem partneriem, kam nav piekļuves laulībai", bet spriedums šo faktu neatspoguļo.

50. Jautājums par Civildienesta noteikumu VIII pielikuma 17. panta pirmās daļas piemērošanas jomu attiecībā uz tajā minētajiem tiesību subjektiem ir cieši saistīts ar jautājumu par izvērtējamo situāciju salīdzināmību, lai pārbaudītu šā noteikuma atbilstību vispārējam vienlīdzīgas attieksmes principam.

51. Šajā gadījumā Vispārējā tiesa ir pārbaudījusi, vai tāda mirušā ierēdņa situācija, kurš dzīvojis stabilās un ilgstošās brīvas kopdzīves attiecībās un kurš nodrošinājis savu partneri ar saviem ienākumiem, ir pielīdzināma tādai ierēdņa situācijai, kurš ir nomiris, būdams laulāts, ignorējot gadījumus ar reģistrētiem partneriem, kuriem nav piekļuves laulībai [13], kas tomēr pieminēti sprieduma 32. punktā, kaut arī apelācijas sūdzības iesniedzējs tostarp norādīja uz juridisku savienību un faktisku savienību salīdzināmību, lai atbalstītu savu apgalvojumu par vienlīdzīgas attieksmes principa pārkāpumu.

52. Šāda tikai vienreizēja situāciju kategorizēšana un salīdzināšana padara arī grūti saprotamu Vispārējās tiesas argumentāciju attiecībā uz iebildumu par nosacījuma par laulību minimālo viena gada ilgumu "patvaļīgo un nepiemēroto" raksturu – jāatgādina, ka apelācijas sūdzības iesniedzējs tiešām bija precējies ar mirušo ierēdni un ka viņam tika atteikts piešķirt apgādnieka zaudējuma pensiju, jo laulības ilgums bija mazāks par vienu gadu, turklāt netika ņemts vērā iepriekšējās kopdzīves ilgums.

12 Civildienesta noteikumu VII pielikuma 1. panta 2. punkta c) apakšpunktā arī noteikts, ka neviens no partneriem nedrīkst atrasties laulībā vai citās partnerattiecībās, kas nav laulība, un ka starp partneriem nedrīkst pastāvēt noteiktas radniecības attiecības.

13 Šāds novērojums nav atkarīgs no iespējamās identitātes attiecībā uz salīdzināmības pārbaudes rezultātiem pēc šīs otrās personu kategorijas iekļaušanas.

53. Vispārējā tiesa pārsūdzētā spriedumā 35. punktā tikai norāda, ka nosacījums par vismaz viena gada ilgu laulību, lai "īstenotu mērķi apkarot krāpšanos, nav neatbilstošs" [14] – tas katrā ziņā norāda uz to, ka ir ņemts vērā salīdzināmu situāciju nošķiršanas leģitīmais mērķis un samērīguma pārbaudes veikšana, taču nevar saprast, kā Vispārējā tiesa nonāca pie šāda secinājuma, pamatojoties vienīgi uz attiecīgo situāciju izsvēršanu, kas tai lika nonākt pie slēdziena par to nesalīdzināmību.

54. Pārsūdzētā sprieduma 35. un 36. punkta lasījums vēlreiz atklāj pārprotamu Vispārējās tiesas argumentāciju, jo pirmajā gadījumā tā norāda, ka nosacījums par viena gada ilgumu ir atbilstošs, lai īstenotu "krāpšanas apkarošanas mērķi", bet otrajā gadījumā secina, ka divkāršs kritērijs par likumīgām laulībām, kas ilgākas par vienu gadu, "tādējādi" nav nedz patvaļīgs, nedz nepiemērots, ņemot vērā "apgādnieka zaudējuma pensijas mērķi".

55. To darot, Vispārējā tiesa atsaucas uz diviem atšķirīgiem jēdzieniem, proti, leģitīmo mērķi, kas attaisno salīdzināmu situāciju diferenciāciju, un apgādnieka zaudējuma pensijas mērķi, no kura perspektīvas ir jāpārbauda, vai attiecīgo personu juridiskā un faktiskā situācija ir salīdzināma, nepaskaidrojot cēloņsakarību starp abiem punktiem un tādējādi radot sajukumu starp abiem šiem jēdzieniem.

56. Ja Tiesa piekrīt šai analīzei, būtu jāsecina, ka Vispārējā tiesa ir pārkāpusi pienākumu norādīt pamatojumu, jo pārsūdzētā sprieduma pārprotamie motīvi neļāva apelācijas sūdzības iesniedzējam saprast Vispārējās tiesas argumentāciju attiecībā uz apgalvojumu par vienlīdzīgas attieksmes principa pārkāpumu, kas ir pamatā iebildei par Civildienesta noteikumu VIII pielikuma 17. panta prettiesiskumu, un līdz ar to – kāpēc ir noraidīta viņa prasība, nedz arī Tiesai īstenot savu pārbaudi tiesā par šo jautājumu.

57. Turklāt pilnīguma labad ir jānorāda, ka savā iebildumu rakstā Komisija apgalvo, ka prasība par atcelšanu ir nepieņemama, pamatojoties uz to, ka nav saskaņotības starp sūdzību un prasības pieteikumu, jo pirmais dokuments neietver iebildi par Civildienesta noteikumu VIII pielikuma 17. panta prettiesiskumu.

58. Jānorāda, ka šis arguments ir palicis neatbildēts pārsūdzētajā spriedumā, kurā tas pat nav pieminēts.

59. Ir jāatgādina, ka apelācijas tiesvedībā Tiesas veiktās kontroles mērķis ir tostarp pārbaudīt, vai Vispārējā tiesa saskaņā ar tiesību aktiem ir ņēmusi vērā visus argumentus, ko izvirzījis apelācijas sūdzības iesniedzējs [15].

60. Tiesa ir arī nospriedusi, ka ar pamatu par to, ka Vispārējā tiesa nav atbildējusi uz pirmajā instancē izvirzītiem argumentiem, būtībā vēlreiz tiek izvirzīts pienākuma norādīt pamatojumu pārkāpums, kas izriet no Eiropas Savienības Tiesas statūtu 36. panta, kurš atbilstoši šo pašu statūtu 53. panta pirmajai daļai un Vispārējās tiesas Reglamenta 81. pantam ir piemērojams Vispārējā tiesā [16] – ir jāatgādina, ka pamats, kas balstīts uz šī pienākuma pārkāpumu, ir absolūts pamats, kas Savienības tiesai ir jāizskata pēc savas ierosmes, kā tas ir norādīts iepriekš.

61. Tādējādi pārsūdzētajā spriedumā ir acīmredzams pamatojuma trūkums attiecībā uz iebildumu par prasības nepieņemamību.

14 Papildus iebilduma attiecībā uz nosacījuma par vismaz vienu gadu ilgu laulību acīmredzami "patvaļīgajam un nepiemērotajam" raksturam apelācijas sūdzības iesniedzējs – pretēji tam, ko Vispārējā tiesa norādīja pārsūdzētā sprieduma 34. punktā – savu apsvērumu par Padomes iestāšanās rakstu 14.–16. punktā –, izvirzīja kritisku argumentu par diferencēšanas mērķi.

15 Šajā nozīmē skat. spriedumus, 1998. gada 17. decembris, *Baustahlgewebe*/Komisija (C-185/95 P, EU:C:1998:608, 128. punkts); 2004. gada 29. aprīlis, *British Sugar*/Komisija (C-359/01 P, EU:C:2004:255, 47. punkts), un 2005. gada 28. jūnijs, *Dansk Rørindustri* u.c./Komisija (C-189/02 P, C-202/02 P, no C-205/02 P līdz C-208/02 P un C-213/02 P, EU:C:2005:408, 244. punkts).

16 Skat. spriedumu, 2010. gada 20. maijs, *Gogos*/Komisija (C-583/08 P, EU:C:2010:287, 29. punkts), un rīkojumu, 2011. gada 31. marts, *EMC Development*/Komisija (C-367/10 P, nav publicēts, EU:C:2011:203, 46. punkts).

62. Līdz ar to, ņemot vērā šos divus trūkumus attiecībā uz Vispārējās tiesas pienākumu sniegt pamatojumu un bez nepieciešamības pārbaudīt pamatus pēc būtības, kurus apelācijas sūdzības iesniedzējs ir izvirzījis savas apelācijas sūdzības pamatošanai, manuprāt, pārsūdzētais spriedums ir jāatceļ.

63. Saskaņā ar Eiropas Savienības Tiesas statūtu 61. panta pirmo daļu, ja Tiesa atceļ Vispārējās tiesas lēmumu, Tiesa var pati pieņemt galīgo spriedumu attiecīgajā lietā, ja tā ir izskatāmā stāvoklī, vai nodot lietu atpakaļ nolēmuma pieņemšanai Vispārējā tiesā.

64. Šajā gadījumā, manuprāt, Tiesa var lemt par iebildi par Civildienesta noteikumu VIII pielikuma 17. panta prettiesiskumu, kuru apelācijas sūdzības iesniedzējs izvirzīja pirmajā instancē, ciktāl, pirmkārt, lēmuma pieņemšanai nepieciešamo faktu izklāsts, šķiet pilnīgs, pietiekams un lietas dalībnieki to nav apstrīdējuši un, otrkārt, par strīda elementiem ir notikušas kontradiktoriskas debates Vispārējā tiesā un Tiesā. Turklāt ir jāņem vērā apelācijas sūdzības iesniedzēja ieinteresētība pēc iespējas ātrāk saņemt galīgo lēmumu, ņemot vērā, ka pieteikumu par apgādnieka zaudējuma pensijas piešķiršanu viņš iesniedza 2015. gada aprīlī.

B. Par prasību Vispārējā tiesā

65. Ja Tiesa pati pieņem galīgo nolēmumu lietā, tai par to ir jālemj tādā stāvoklī, kādā lieta bija Vispārējā tiesā, un tāpēc vairs nav nepieciešams spriest par apelācijas sūdzības pamatiem, nedz arī par pirmā no minētajiem pamatiem nepieņemamību, kuru Padome izvirzīja tiesas sēdē.

66. Pirmajā instancē apelācijas sūdzības iesniedzējs lūdza atcelt apstrīdēto lēmumu un, "ciktāl tas ir nepieciešams", atcelt lēmumu, ar kuru ir noraidīta viņa sūdzība. Šajā ziņā jāatgādina, ka saskaņā ar pastāvīgo judikatūru prasījumi par atcelšanu, kas formāli ir vērsti pret lēmumu par sūdzības noraidīšanu – gadījumā, ja šis lēmums nav saturiski patstāvīgs, – rada tādas sekas, ka Vispārējai tiesai tiek lūgts izvērtēt aktu, par kuru ir iesniegta sūdzība [17]. Tā kā šajā lietā lēmums par sūdzības noraidīšanu nav saturiski patstāvīgs, ir jāuzskata, ka prasība ir vērsta tikai pret apstrīdēto lēmumu.

1. Par pieņemamību

67. Savā iebildumu rakstā Komisija apgalvo, ka prasījumi par atcelšanu ir nepieņemami, pamatojoties uz to, ka nav atbilstības starp sūdzību un prasības pieteikumu, jo pirmais dokuments neietver iebildi par Civildienesta noteikumu VIII pielikuma 17. panta prettiesiskumu.

68. Šajā ziņā ir jāatgādina, ka noteikums, ka ir jābūt atbilstībai starp sūdzību Civildienesta noteikumu 91. panta 2. punkta izpratnē un pēc tam celtu prasību nozīmē to, ka – pretējā gadījumā to atzīstot par nepieņemamu – Savienības tiesā izvirzītam pamatam ir jābūt izvirzītam jau pirmstiesas procedūrā, lai iecēlējinstitūcija varētu uzzināt, kādu kritiku attiecīgā persona ir izteikusi par apstrīdēto lēmumu [18].

69. No tā izriet, ka ierēdņu celtajās prasībās Savienības tiesā izvirzītajos prasījumos var būt tikai tādi apstrīdēšanas pamati, kas balstīti uz to pašu iemeslu, uz kuru ir bijuši balstīti sūdzībā ietvertie apstrīdēšanas pamati – gan precizējot, ka šos apstrīdēšanas pamatus var paplašināt tiesvedībā Savienības tiesā, iesniedzot pamatus un argumentus, kas sūdzībā nav ietverti, bet ir ar to cieši saistīti [19].

17 Skat. spriedumu, 1989. gada 17. janvāris, *Vainker*/Parlaments (293/87, EU:C:1989:8, 8. punkts).

18 Skat. spriedumus, 2013. gada 25. oktobris, Komisija/*Moschonaki* (T-476/11 P, EU:T:2013:557, 71. punkts), un 2014. gada 4. jūlijs, *Kimman* /Komisija (T-644/11 P, EU:T:2014:613, 43. punkts).

19 Skat. spriedumu, 2014. gada 4. jūlijs, *Kimman*/Komisija (T-644/11 P, EU:T:2014:613, 45. punkts un tajā minētā judikatūra).

70. Ir norādīts, ka, pirmkārt, tā kā pirmstiesas procedūrai ir neformāls raksturs un ieinteresētās personas šajā stadijā parasti rīkojas, neizmantojot advokāta pakalpojumus, administrācija nedrīkst sūdzības interpretēt šauri, bet tai, gluži pretēji, tās ir jāizskata atvērtības garā, un, otrkārt, Civildienesta noteikumu 91. panta mērķis nav precīzi un galīgi ierobežot iespējamo tiesvedību, ciktāl prasība tiesā negroza ne sūdzības pamatu, ne priekšmetu [20].

71. Šajā gadījumā nav strīda par to, ka sūdzību ir sagatavojis tikai pats apelācijas sūdzības iesniedzējs, tajā neminot iebildi par Civildienesta noteikumu VIII pielikuma 17. panta prettiesiskumu, un ir jānorāda, ka tā ir sagatavota pēc vienkārša mutiska paziņojuma par atteikumu piešķirt apgādnieka zaudējuma pensiju, pamatojoties uz nepietiekamu laulības ilgumu. Šajā sūdzībā apelācijas sūdzības iesniedzējs apstrīdēja Komisijas nostāju, norādot uz savu kopdzīvi partnerattiecībās ar mirušo ierēdni vairāk nekā 20 gadu garumā. Šādos apstākļos iebilde par minētā panta prettiesiskumu, pamatojoties uz vienlīdzīgas attieksmes principa pārkāpumu, ir jāuzskata par pietiekami cieši saistītu ar sūdzību.

72. Jebkurā gadījumā ir nospriests, ka iebilde par prettiesiskumu, kas pirmo reizi tika izvirzīta apelācijas tiesvedībā, ir pieņemama, atkāpjoties no savstarpējās atbilstības noteikuma [21].

2. Par lūgumu atcelt Komisijas lēmumu par atteikumu piešķirt apgādnieka zaudējuma pensiju

73. Nav apstrīdēts, ka Vispārējā tiesā celtā prasība ir balstīta tikai uz iebildi par Civildienesta noteikumu VIII pielikuma 17. panta prettiesiskumu, kuras pieņemamība nav apšaubāma, jo apstrīdētais lēmums būtībā ir balstīts uz šo normu.

74. Kā norādīts iepriekš, Civildienesta noteikumu VIII pielikuma 17. pants ir daļa no tiesību normām, kas nosaka apgādnieka zaudējuma pensijas tiesisko režīmu.

75. Civildienesta noteikumu 79. pantā ir paredzēts, ka ierēdņa pārdzīvojušais laulātais ir tiesīgs saņemt šādu pensiju, un norādīts tās apjoms, ja ir ievēroti nosacījumi, kas paredzēti Civildienesta noteikumu VIII pielikuma 4. nodaļā, kurā ietverts 17. pants, kas paredz, ka pārdzīvojušais laulātais ir bijis laulāts vismaz vienu gadu.

76. Turklāt Civildienesta noteikumu 1.d panta 1. punkta otrajā daļā ir noteikts, ka partnerattiecības, kas nav laulība, uzskata par tādām pašām kā laulība, ja ir izpildīti visi nosacījumi, kas uzskaitīti Civildienesta noteikumu VII pielikuma 1. panta 2. punktā, no kuriem divi attiecas uz oficiāli reģistrētām partnerattiecībām un to, ka attiecīgajam pārim nav pieejamas likumīgas laulības.

77. Piemērojot šos noteikumus apelācijas sūdzības iesniedzēja lūgumam piešķirt tam apgādnieka zaudējuma pensiju, Komisija uzskatīja, ka, lai gan attiecīgajai personai bija pārdzīvojušā laulātā statuss, ņemot vērā viņa laulību ar mirušo ierēdni, tomēr nebija izpildīts nosacījums par laulības ilgumu. Turklāt vairāk nekā 20 gadus ilgo kopdzīvi nevarēja ņemt vērā, jo nebija izpildīts nosacījums par partnerattiecību, kas nav laulība, pielīdzināšanu laulībām, kurš paredzēts Civildienesta noteikumu VII pielikuma 1. panta 2. punkta c) apakšpunkta iv) punktā un saskaņā ar kuru nav pieejamas likumīgas laulības kādā dalībvalstī.

78. Attiecībā uz Tiesas veiktās pārbaudes apmēru ir jānorāda, ka apelācijas sūdzības iesniedzējs nepārmet Komisijai, ka tā būtu pieļāvusi kļūdu vērtējumā. Viņš tikai apgalvo ka Komisijas negatīvais individuālais lēmums ir prettiesisks, jo tas balstīts uz prettiesisku tiesību normu.

20 Skat. spriedumu, 2013. gada 25. oktobris, Komisija/*Moschonaki* (T-476/11 P, EU:T:2013:557, 76. punkts un tajā minētā judikatūra).

21 Spriedums, 2016. gada 27. oktobris, ECB/*Cerafogli* (T-787/14 P, EU:T:2016:633).

79. Ar diviem formāli atšķirīgiem iebildumiem apelācijas sūdzības iesniedzējs būtībā lūdz atzīt, ka Civildienesta noteikumu VIII pielikuma 17. pants ir prettiesisks, jo ir pārkāpts vienlīdzīgas attieksmes vai nediskriminācijas princips – šajā saistībā prasības pieteikumā ir atsauce uz Hartas 21. pantu un Direktīvas 2000/78 2. pantu.

80. Hartas 21. panta 1. punkts ir formulēts šādi:

"Aizliegta jebkāda veida diskriminācija, tostarp, diskriminācija dzimuma, rases, ādas krāsas, etniskās vai sociālās izcelsmes, ģenētisko īpatnību, valodas, reliģijas vai pārliecības, politisko vai jebkuru citu uzskatu dēļ, diskriminācija saistībā ar piederību pie nacionālās minoritātes, diskriminācija īpašuma, izcelsmes, invaliditātes, vecuma vai dzimumorientācijas dēļ."

81. Apelācijas sūdzības iesniedzējs šajā gadījumā nav norādījis diskriminācijas iemeslu, bet no viņa rakstveida paskaidrojumiem izriet, ka tas ir saistīts ar tiesiskā rakstura attiecībām starp pāra locekļiem – šis jēdziens nav iekļauts minētajā sarakstā, kurš gan, tiesa, nav izsmeļošs, kā to apstiprina apstākļa vārda "tostarp" lietojums.

82. Jebkurā gadījumā no prasības pieteikuma argumentiem, piemēram, par Padomes iestāšanās rakstu, skaidri izriet, ka apelācijas sūdzības iesniedzējs apšauba Civildienesta noteikumu VIII pielikuma 17. panta saderību ar vispārējo vienlīdzīgas attieksmes principu. Arī Komisija un Padome balsta savus iebildumus uz plašāku vienlīdzīgas attieksmes kontekstu.

83. Vienlīdzīgas attieksmes principa ievērošana ir viens no Savienības tiesību vispārējiem principiem, kuru fundamentālais raksturs ir noteikts Hartas 20. pantā, kam LES 6. panta 1. punktā ir noteikts tāds pats juridiskais spēks kā Līgumiem. Kā izriet no Hartas 51. panta 1. punkta, tās normas ir adresētas tostarp Savienības iestādēm, kurām līdz ar to ir pienākums ievērot tajā noteiktās tiesības [22].

84. Šajā gadījumā apelācijas sūdzības iesniedzējs apgalvo, ka ir pārkāpts Hartas 20. pantā ietvertais vienlīdzīgas attieksmes princips, pamatojoties uz diviem aspektiem.

a) Par atšķirīgu attieksmi pret kopdzīves partneriem

85. Visupirms jāuzsver, ka situāciju salīdzināmība ir jānovērtē, ņemot vērā Savienības tiesību akta, ar ko ievieš šo atšķirību, mērķi un nolūku [23].

86. Apgādnieka zaudējuma pensijas mērķis, kas paredzēts Civildienesta noteikumu VIII pielikuma 17. panta pirmajā daļā, ir piešķirt pārdzīvojušajam laulātajam aizvietojošus ienākumus, kas paredzēti, lai tiktu kompensēti mirušā laulātā zaudētie ienākumi [24].

87. Apelācijas sūdzības iesniedzējs apgalvo, ka salīdzināmās situācijās atrodas pāris, kas ir stabilās un ilgstošās kopdzīves attiecībās, kurās viens partneris sniedz finansiālu palīdzību otram, un tāds pāris, kas ir laulāts vai kas atrodas reģistrētās partnerattiecībās, kuras nav laulība, un apgādnieka zaudējuma pensijas atteikums pārdzīvojušajam partnerim ir vienlīdzīgas attieksmes principa pārkāpums.

22 Skat. spriedumu, 2013. gada 19. septembris, pārskatīšana, Komisija/*Strack* (C-579/12 RX-II, EU:C:2013:570, 39. punkts). Jāpiebilst, ka apelācijas sūdzības iesniedzēja atsauce uz Direktīvu 2000/78, kas darba un nodarbinātības jomā ir vispārējā vienlīdzīgas attieksmes principa izpausme, nav būtiska šajā lietā, jo runa ir par tiesvedību, kura attiecas tiesību normas likumību.

23 Skat. spriedumu, 2011. gada 1. marts, *Association belge des Consommateurs Test-Achats* u.c. (C-236/09, EU:C:2011:100, 29. punkts).

24 Skat. spriedumus, 2009. gada 21. oktobris, *Ramaekers-Jørgensen*/Komisija (F-74/08, EU:F:2009:142, 53. punkts), un 2010. gada 1. jūlijs, *Mandt* /Parlaments (F-45/07, EU:F:2010:72, 88. punkts).

88. Šajā sakarā apelācijas sūdzības iesniedzējs izvirza pieeju attiecībā uz apgādnieka zaudējuma pensijas mērķi, kura ir balstīta uz pāra *ex post* analīzi, nevis *ex ante* analīzi, ko izvirza citi lietas dalībnieki – šī pieeja ļauj konstatēt, ka viena partnera nāves brīdī pārdzīvojušais partneris atrodas situācijā, kas ir pilnīgi identiska pārdzīvojušā laulātā situācijai, proti, tādas personas situācijai, kura gadu gaitā ir saņēmusi ienākumus no sava partnera un kurai pēkšņi tie ir zuduši.

89. Šāda sašaurinoša apgādnieka zaudējuma pensijas mērķa interpretācija, kas apzināti vērsta tikai uz tīri materiālu pieeju situācijai, kas tiek vērtēta tikai ierēdņa nāves dienā, precīzi neatspoguļo Civildienesta noteikumu VIII pielikuma 17. panta pirmās daļas *ratio legis*.

90. No šī teksta, lasot to kopsakarā ar citām attiecīgajām Civildienesta noteikumu normām, izriet, ka apgādnieka zaudējuma pensijas piešķiršana nav padarīta atkarīga no resursu un/vai aktīvu nosacījumiem, kuri raksturotu pārdzīvojušā laulātā nespēju apmierināt savas vajadzības un tādējādi pierādītu viņa agrāko finansiālo atkarību no mirušās personas.

91. Minētais pensijas pabalsts kompensē solidaritātes zaudējumu, kas izriet no juridiskajām saistībām, kuras uz pāra locekļiem gulstas no brīža, kad viņu savienība tiek noslēgta, un kuras turpinās laika gaitā. Šajā ziņā ir jānorāda, ka Civildienesta noteikumu VIII pielikuma 26. pantā ir noteikts, ka tad, ja pārdzīvojušais laulātais apprecas no jauna, tas zaudē tiesības uz apgādnieka zaudējuma pensiju, taču tas nenotiek, ja laulātajam ir kopdzīves attiecības (vai reģistrētas partnerattiecības), neatkarīgi no to ilguma un stabilitātes.

92. Šī solidaritāte acīmredzami pastāv laulību ietvaros, kas ir vienīgais civilattiecību veids, kurš ir kopīgs visām Savienības dalībvalstīm [25] un kuram ir zināms universālums attiecībā uz tā saturu [26], jo laulību galvenais mērķis ir organizēt laulāto personīgās, materiālās un mantiskās saistības visā savienības pastāvēšanas laikā. Šajā nolūkā laulība piešķir laulātajiem tiesības un uzliek pienākumus vienam pret otru, kas it īpaši atspoguļojas palīdzības pienākuma un/vai laulības izdevumu segšanā, kā arī rada finansiālu solidaritāti attiecībā pret trešām personām par mājsaimniecību parādiem. Turklāt laulība ir pakļauta stingrai oficiālas reģistrācijas procedūrai.

93. Lai gan reģistrēto partnerattiecību, kas nav laulība, atzīšanu raksturo valstu tiesību aktu neviendabīgums, var apgalvot, ka minētās partnerattiecības arī ir uzskatāmas par tiesisko režīmu, kas regulē pāru dzīvi – uz to attiecas īstens formālisms, tostarp partneru tiesības un pienākumi, kas nenoliedzami to tuvina laulības statusam.

94. Savukārt faktiska savienība vai brīvas attiecības, pie kurām pieder kopdzīve [27], pēc definīcijas nav juridiski saistošas tām personām, kas ir izvēlējušās šāda veida civilsavienību, un tāpēc tā nerada juridiskas un mantiskas sekas attiecībās starp partneriem. Tās būtības noteikšana – kas attiecīgā gadījumā varētu liecināt par patiesu solidaritāti starp kopdzīves partneriem – ir atkarīga no tādas savienības locekļu brīvas gribas un izvēles, kas nav pakļauta nekādām formalitātēm.

95. Apelācijas sūdzības iesniedzējs atsaucas uz Beļģijas tiesu doktrīnu un lēmumiem, kuros atzīts, ka starp personām pastāv dabiskas saistības, kas var kļūt par civiltiesiskām saistībām. Papildus tam, ka, novērtējot attiecīgo personu situāciju salīdzināmību, Savienības tiesai ir jāņem vērā visā Savienībā, ne tikai vienā dalībvalstī, valdošie uzskati [28], apelācijas sūdzības iesniedzēja norādītā judikatūra apliecina, ka dabisku pienākumu, kas ir saistoši tikai sirdsapziņai, pārtapšana civiltiesiskās un juridiskās saistībās, ir atkarīga tikai no viena partnera vienpusējas apņemšanās.

25 Skat. spriedumu, 2014. gada 6. maijs, *Forget*/Komisija (F-153/12, EU:F:2014:61, 29. punkts).

26 Šajā nozīmē skat. spriedumu, 2009. gada 5. oktobris, Komisija/*Roodhuijzen* (T-58/08 P, EU:T:2009:385, 75. punkts).

27 Francijas Civilkodeksa 515-8. pantā ir noteikts, ka kopdzīve ir faktiska savienība, ko raksturo divu atšķirīga dzimuma vai viena dzimuma personu stabila un ilgstoša kopdzīve, kuras dzīvo kā pāris.

28 Šajā nozīmē skat. spriedumu, 2001. gada 31. maijs, D un Zviedrija/Padome (C-122/99 P un C-125/99 P, EU:C:2001:304, 49. punkts).

96. Turklāt atsauce uz 2008. gada 1. aprīļa spriedumu *Maruko* (C-267/06, EU:C:2008:179) par Direktīvas 2000/78 1. un 2. panta interpretāciju attiecībā uz Vācijas tiesību aktiem, ar kuriem pāriem, kas ir noslēguši reģistrētas partnerattiecības, kuras nav laulība, piešķir mazāka apmēra pensiju nekā laulātiem pāriem, man nešķiet relevanta. Salīdzinājums, no vienas puses, attiecās uz divu viena un tā paša dzimuma personu stāvokli, kurām nav piekļuves laulībai un kuras atrodas partnerattiecībās, kas nav reģistrēta laulība, un, no otras puses, uz laulātu pāri – savukārt šajā gadījumā divu personu, kas atrodas brīvā savienībā, situācija tiek salīdzināta ar laulāta pāra situāciju vai tāda pāra situāciju, kam nav piekļuves laulībām, bet kas oficiāli reģistrētās partnerattiecībās.

97. Jānorāda, ka Tiesa 2010. gada 15. aprīļa sprieduma *Gualtieri*/Komisija (C-485/08 P, EU:C:2010:188) 75. punktā norādīja, ka lai gan zināmos aspektos faktiskām savienībām un juridiskām savienībām, tādām kā laulība, var piemist zināmas līdzības, tās nevar katrā ziņā novest pie šo divu savienību veidu pielīdzināšanas.

98. Turklāt Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2012. gada 3. aprīļa spriedumā *Van der Heidjen* pret Nīderlandi (CE:ECHR:2012:0403JUD004285705, 69. punkts) ir norādīts, ka "laulības piešķir īpašu statusu tiem, kas tās noslēdz. Tiesības stāties laulībā ir aizsargātas [Romā 1950. gada 4. novembrī parakstītās Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas] 12. pantā, un tām ir sociālas, personīgas un juridiskas sekas (skat. *mutatis mutandis* ECT spriedumus, 2008. gada 29. aprīlis, *Burden* pret Apvienoto Karalisti, CE:ECHR:2008:0429JUD001337805, 63. punkts, un 2010. gada 2. novembris, *Şerife Yiğit* pret Turciju, CE:ECHR:2010:1102JUD000397605, 72. punkts). Līdzīgi – reģistrētu partnerattiecību juridiskās sekas atšķir šo attiecību veidu no citiem kopdzīves veidiem. Izšķirošais elements ir nevis attiecību ilgums vai savstarpējās palīdzības veids, bet gan publiska apņemšanās, kas ir cieši saistīta ar līgumiska rakstura tiesību un pienākumu kopumu".

99. Šādos apstākļos, ņemot vērā apgādnieka zaudējuma pensijas mērķi, kas atgādināts un norādīts iepriekš, man šķiet, ka apelācijas sūdzības iesniedzēja norādītās situācijas nav salīdzināmas – faktiskām savienībām un juridiskām savienībām, vai tās būtu laulības vai reģistrētas partnerattiecības, kas nav laulība, ir juridiskā ziņā nepārvaramas atšķirības. Tādējādi atšķirīga attieksme nevar novest pie vienlīdzīgas attieksmes pārkāpuma.

100. Šis secinājums tomēr nepieliek punktu diskusijai par pamatu, kas balstīts uz iebildi par Civildienesta noteikumu VIII pielikuma 17. panta prettiesiskumu attiecībā uz vienlīdzīgas attieksmes principa pārkāpumu.

b) Par atšķirīgu attieksmi pret pāriem, kuru laulības ilgums ir īsāks par vienu gadu

101. Apelācijas sūdzības iesniedzējs savas prasības pieteikumā kritizēja apgādnieka zaudējuma pensijas piešķiršanai nepieciešamo personisko attiecību ilgumu, apgalvojot, ka kritērijs par laulībām vai partnerattiecībām, kas nav laulība, kuras ilgst ilgāk par gadu, ir "patvaļīgs un nepiemērots".

102. Šis arguments ir jāiekļauj strīda faktiskajā un juridiskajā kontekstā, proti, ka apelācijas sūdzības iesniedzējs bija vairāk nekā 11 mēnešus laulāts ar mirušo ierēdni un ka Komisijas lēmums noraidīt lūgumu piešķirt apgādnieka zaudējuma pensiju bija pamatots ar nepietiekamu laulības ilgumu, proti, mazāku par vienu gadu, un atteikumu ņemt vērā iepriekšējās kopdzīves laikposmu.

103. Šajā gadījumā tāda laulātā pāra situācija, kas precējies ilgāk par gadu, un tāda pāra situācija, kas precējies mazāk par vienu gadu, – neatkarīgi no tā, vai pirms tam bijusi kopdzīve, – var tikt uzskatītas par salīdzināmām no apgādnieka zaudējuma pensijas mērķa viedokļa, atceroties, ka nav nepieciešams, lai attiecīgās situācijas būtu identiskas [29].

29 Šajā nozīmē skat. spriedumu, 2011. gada 10. maijs, *Römer* (C-147/08, EU:C:2011:286, 42. punkts).

104. Abos gadījumos ir runa par pāriem, kas ir uzņēmušies publiskas saistības, kas katram laulātajam *laulību noslēgšanas dienā* piešķir specifisku tiesību un pienākumu kopumu attiecībā vienam pret otru un pret trešajām personām, tādējādi radot tiesisku solidaritāti, – tas norāda uz minēto situāciju pietiekamu līdzību attiecībā uz konkrēto pabalstu.

105. Vai šo divu personu kategoriju diferencēšana, kas atrodas salīdzināmās situācijās, var tikt objektīvi pamatota?

106. Ir jāatgādina, ka Hartas 52. panta 1. punktā ir pieļauts, ka tajā paredzēto tiesību izmantošanai var tikt noteikti ierobežojumi, ciktāl šie ierobežojumi ir noteikti tiesību aktos, tajos ir respektēta šo tiesību un brīvību būtība un, ievērojot samērīguma principu, tie ir nepieciešami un patiešām atbilst vispārējas nozīmes mērķiem, ko atzinusi Savienība, vai vajadzībai aizsargāt citu personu tiesības un brīvības.

107. No minētā panta izriet, ka vienlīdzības tiesību izmantošanas ierobežojumam, lai to varētu uzskatīt par saderīgu ar Savienības tiesībām, jebkurā gadījumā ir jāatbilst trim nosacījumiem [30], proti, ierobežojumam ir jābūt paredzētam tiesību aktos, jābūt vērstam uz vispārējo interešu mērķa sasniegšanu un tas nedrīkst būt pārmērīgs, tādā nozīmē, ka tam jābūt nepieciešamam un samērīgam ar sasniedzamo mērķi un ka "būtība", proti, attiecīgo tiesību vai brīvības būtība nedrīkst tikt aizskarta.

1) Juridiskais pamats

108. Ierobežojumam ir "jābūt noteiktam tiesību aktos". Citiem vārdiem sakot, attiecīgajam pasākumam ir jābūt juridiskam pamatam [31] – tas šajā gadījumā nerada nekādas grūtības, jo apgādnieka zaudējuma pensijas piešķiršanas nosacījums, saskaņā ar kuru pārdzīvojušajam laulātajam ierēdņa nāves brīdī bija jābūt laulātam vismaz vienu gadu, ir noteikts Civildienesta noteikumu VIII pielikuma 17. panta pirmajā daļā. Turklāt šī norma atbilst pieejamības, skaidrības un paredzamības prasībām saskaņā ar Eiropas Cilvēktiesību tiesas judikatūru, lai attiecīgās personas varētu noteikt savu rīcību, pilnībā pārzinot faktus [32].

2) Vispārējo interešu mērķis

109. Jāatgādina – tā kā runa ir par Savienības tiesību aktu, Savienības likumdevējam ir jāpierāda objektīvu kritēriju, kas norādīti pamatojumā, esamība un jāiesniedz Tiesai šie nepieciešamie elementi pārbaudei par to, vai minētie kritēriji pastāv [33].

110. Jākonstatē, ka paši Civildienesta noteikumi nesniedz nekādu paskaidrojumu vai norādi par to VIII pielikuma 17. panta mērķi. Vispārīgi Civildienesta noteikumu 1.d panta 6. punktā ir noteikts, ka "ievērojot nediskriminācijas principu un proporcionalitātes principu, jebkādam to piemērošanas ierobežojumam jāsniedz objektīvs un saprātīgs pamatojums un tā mērķim jābūt likumīgam darbinieku politikas vispārējās interesēs" [34].

30 Skat. spriedumu, 2010. gada 9. novembris, *Volker und Markus Schecke* un *Eifert* (C-92/09 un C-93/09, EU:C:2010:662, 56.–72. punkts).

31 Šajā nozīmē skat. spriedumus, 2010. gada 1. jūlijs, *Knauf Gips*/Komisija (C-407/08 P, EU:C:2010:389, 91. punkts), un 2013. gada 17. oktobris, *Schwarz* (C-291/12, EU:C:2013:670, 35. punkts).

32 Šajā nozīmē skat. spriedumu, 2003. gada 20. maijs, *Österreichischer Rundfunk* u.c. (C-465/00, C-138/01 un C-139/01, EU:C:2003:294, 77. punkts); ģenerāladvokāta P. Krusa Viljalona [*P. Cruz Villalón*] secinājumus lietā *Scarlet Extended* (C-70/10, EU:C:2011:255, 93.–100. punkts), un ģenerāladvokāta P. Mengoci [*P. Mengozzi*] secinājumus lietā *Schwarz* (C-291/12, EU:C:2013:401, 43. punkts).

33 Skat. spriedumus, 2008. gada 16. decembris, *Arcelor Atlantique* un *Lorraine* u.c. (C-127/07, EU:C:2008:728, 47. punkts), un 2013. gada 17. oktobris, *Schaible* (C-101/12, EU:C:2013:661, 78. punkts).

34 Var citēt Regulas Nr. 723/2004 31. apsvērumu, kurā, vismaz izvairīgi, ir minēts, ka "pašreizējo noteikumu pamatā esošie nosacījumi par invaliditātes pensijām un apgādnieka zaudējuma pabalstiem ir mainījušies, kopš tie pirmoreiz pieņemti, un tādēļ tie jāatjaunina un jāvienkāršo". Saistībā ar šo apsvērumu jānorāda, ka 7. apsvērumā ir paredzēts, ka "jāievēro atbilstība nediskriminēšanas principam, kā paredzēts Eiropas Kopienas dibināšanas līgumā, kas tādējādi, rada nepieciešamību pēc personāla politikas turpmākas attīstības, nodrošinot vienlīdzīgas iespējas visiem, neatkarīgi no dzimuma, fiziskajām spējām, vecuma, rasiskās un etniskās identitātes, seksuālās orientācijas un ģimenes stāvokļa" – šie apsvērumi ir precizēti 8. apsvērumā, kurā ir noteikts, ka "ierēdņiem, kuriem nav laulāto attiecību, ko dalībvalsts atzinusi kā stabilu partnerību, un kuriem nav likumīgas pieejas laulībai, jāpiešķir tādas pašas pakāpes priekšrocības, kā precētiem pāriem".

111. Tomēr šis apstāklis neizslēdz iespēju, ka šāds mērķis izriet no attiecīgā pasākuma vispārējā konteksta, lai varētu veikt tiesas kontroli par tā tiesiskumu, kā arī šī mērķa īstenošanai izmantoto līdzekļu piemērotību un nepieciešamību [35].

112. Komisija un Padome savos rakstveida apsvērumos un tiesas sēdē norādīja uz nepieciešamību izvairīties no krāpšanas, kas saistīta ar fiktīvām laulībām, tādējādi saglabājot pensiju sistēmas līdzsvaru, izvairīties no pārmērīga administratīvā sloga, kas saistīts ar lietām, kuras ir pretrunā labas pārvaldības principam, it īpaši attiecībā uz faktu pierādījumu novērtēšanu, un tādējādi nodrošināt vienlīdzīgu attieksmi pret ierēdņiem.

113. Šos dažādos centienus var uzskatīt par vispārēju interešu mērķiem, proti, par leģitīmiem mērķiem, ko atzīst Savienība, un tādēļ uz tiem jāattiecina Tiesas veikta samērīguma pārbaude, kura paredzēta Hartas 52. pantā.

3) Samērīguma pārbaude

114. Samērīguma princips saskaņā ar pastāvīgo judikatūru ir viens no Savienības vispārējiem tiesību principiem. Tas prasa, lai Savienības iestāžu akti būtu piemēroti ar attiecīgo tiesisko regulējumu sasniedzamo leģitīmo mērķu īstenošanai un nepārsniegtu šo mērķu sasniegšanai vajadzīgo [36], ņemot vērā, ka gadījumā, ja iespējams izvēlēties starp vairākiem atbilstošiem pasākumiem, ir jāizvēlas mazāk ierobežojošais un ka radītais slogs nav nesamērīgs salīdzinājumā ar sasniedzamajiem mērķiem [37].

i) Piemērotība

115. Ir jāpārbauda, vai apstrīdētais noteikums var veicināt iepriekš noteiktu vispārējo interešu mērķu sasniegšanu.

116. Saistībā ar šo novērtējumu Komisija un Padome norāda, ka ir jāņem vērā tas, ka attiecībā uz Savienības ierēdņu sociālās aizsardzības sistēmas pārvaldību likumdevējam ir plaša rīcības brīvība [38]. Šādu pilnvaru atzīšana nozīmē, ka ir jāpārbauda, vai izvēlētie līdzekļi izvirzītā mērķa sasniegšanai nav acīmredzami neatbilstoši vai nepamatoti [39].

35 Šajā nozīmē, attiecībā uz nediskriminācijas principu atkarībā no vecuma, skat. spriedumus, 2007. gada 16. oktobris, *Palacios de la Villa* (C-411/05, EU:C:2007:604, 56. un 57. punkts); 2010. gada 12. janvāris, *Petersen* (C-341/08, EU:C:2010:4, 49. punkts), un 2012. gada 6. novembris, Komisija/Ungārija (C-286/12, EU:C:2012:687, 58. punkts).

36 Skat. spriedumus, 1987. gada 18. novembris, *Maizena* u.c. (137/85, EU:C:1987:493, 15. punkts); 1996. gada 12. novembris, Apvienotā Karaliste/Padome (C-84/94, EU:C:1996:431, 57. punkts); 2002. gada 10. decembris, *British American Tobacco* (*Investments*) un *Imperial Tobacco* (C-491/01, EU:C:2002:741, 122. punkts); 2014. gada 8. aprīlis, *Digital Rights Ireland* u.c. (C-293/12 un C-594/12, EU:C:2014:238, 46. punkts), kā arī 2015. gada 16. jūnijs, *Gauweiler* u.c. (C-62/14, EU:C:2015:400, 67. punkts).

37 Skat. spriedumus, 1989. gada 11. jūlijs, *Schräder HS Kraftfutter* (265/87, EU:C:1989:303, 21. punkts); 2001. gada 12. jūlijs, *Jippes* u.c. (C-189/01, EU:C:2001:420, 81. punkts), kā arī 2010. gada 9. marts, *ERG* u.c. (C-379/08 un C-380/08, EU:C:2010:127, 86. punkts); šajā nozīmē skat. arī spriedumu, 2015. gada 16. jūnijs, *Gauweiler* u.c. (C-62/14, EU:C:2015:400, 91. punkts).

38 Skat. spriedumu, 2006. gada 29. novembris, *Campoli*/Komisija (T-135/05, EU:T:2006:366, 72. punkts). Turklāt, interpretējot Direktīvas 2000/78 6. panta 1. punktu saistībā ar lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu, Tiesa precizēja, ka dalībvalstīm ir plaša rīcības brīvība, izvēloties līdzekļus, ar kuriem sasniegt savas sociālās politikas mērķus.

39 Skat. spriedumus, 2013. gada 26. septembris, *Dansk Jurist- og Økonomforbund* (C-546/11, EU:C:2013:603, 58. punkts), un 2010. gada 15. aprīlis, *Gualtieri*/Komisija (C-485/08 P, EU:C:2010:188, 72. punkts). Līdzīgā faktiskā kontekstā attiecībā uz diskrimināciju saistībā ar sociālā pabalsta izmaksām Eiropas Cilvēktiesību tiesa 2002. gada 11. jūnija spriedumā *Willis* pret Apvienoto Karalisti (CE:ECHR:2002:0611JUD003604297) norādīja, ka līgumslēdzējām valstīm ir noteikta rīcības brīvība, nosakot, vai un kādā mērā atšķirības starp situācijām, kas citā skatījuma būtu analoģiskas, attaisno atšķirīgu attieksmi, bet tā arī pārbaudīja, vai attiecīgajos gadījumos atšķirīgai attieksmei netrūkst "objektīva un saprātīga pamatojuma", proti, vai tā nav vērsta uz "leģitīma mērķa" īstenošanu vai arī nav "saprātīgas samērīguma attiecības starp izmantotajiem līdzekļiem un sasniedzamo mērķi".

117. Tomēr Tiesa ir norādījusi, ka šāda rīcības brīvība nedrīkst atņemt saturu diskriminācijas aizlieguma principa īstenošanai [40] – tas obligāti attiecas uz vienlīdzīgas attieksmes principu. Tā arī uzskatīja, ka tiesību akti ir piemēroti, lai nodrošinātu izvirzītā mērķa sasniegšanu vienīgi tad, ja tie patiešām atbilst rūpēm to sasniegt konsekventi un sistemātiski [41].

118. Šajā ziņā šajā lietā var rasties šaubas, ja tiek aplūkota situācija ar viena laulātā pēkšņu nāves gadījumu, it īpaši, nelaimes gadījuma rezultātā, kurā laulātais pāris ir bijis laulībā 11 mēnešus un 29 dienas un kurā pārdzīvojušajam laulātajam tiek atņemta apgādnieka zaudējuma pensija, taču minēto pensiju saņemtu partneris, kas ir noslēdzis laulības ar smagi slimu ierēdni, kurš galarezultātā ir nomiris divpadsmit mēnešus pēc laulības noslēgšanas.

119. Šāda situāciju pielīdzināšana atklāj tāda noteikuma nepilnības, kas balstīts tikai uz *ratione temporis* kritēriju, piemērojot termiņu, kurš darbojas automātiski un akli.

120. Turklāt šaubas var izteikt arī par izvirzīto diferencēšanas mērķu analīzi *in concreto*, it īpaši attiecībā uz pirmo no šiem mērķiem, kas attiecas uz krāpšanas apkarošanu, ar kuru pārējie trīs ir cieši saistīti vai arī izriet no tā.

121. Proti, ir svarīgi definēt "krāpšanas" jēdzienu, uz ko atsaucas Komisija un Padome, kuras izmanto izteicienus "nākotnes mantojuma līgumi", jēdzienu, kas *a priori* attiecas tikai uz mantošanu vai netiešākā veidā uz "aprēķina laulībām". Ideja ir tāda, ka ar laulības ilgumu tiek novērsts risks, ka laulība tiek noslēgta drīzāk tāpēc, lai iegūtu finansiālus pabalstus, nevis kā "kopīgas dzīves projekts".

122. Var apšaubīt konkrēto situāciju šādā Komisijas un Padomes redzējumā. Termins "aprēķina laulības" ir saistīts ar jēdzienu "fiktīvas laulības", ko regulāri izmanto, lai apzīmētu fiktīvu savienību, kuru pamato tikai ar viena laulātā iespēju, izmantojot šo laulību, iegūt otra laulātā valstspiederību. Šāda konkrēta divu indivīdu interešu savienība bez reālas emocionālas saiknes nav attiecināma uz konkrēto lietu.

123. Vienīgā faktiski iespējamā situācija ir tāda, ka pāris, neatkarīgi no tā, vai viņi ir vai nav noslēguši laulību līgumu, pieņem lēmumu par laulības noslēgšanu pēc tam, kad partnera, kurš ir ierēdnis, veselības stāvoklis ir būtiski pasliktinājies.

124. Doma par to, ka šādu savienību varētu kvalificēt par fiktīvām laulībām, man šķiet apšaubāma un zināmā veidā kļūdaina, jo tā noliedz pašu laulības būtību. Šajā gadījumā divi cilvēki, kas jau atrodas pāra attiecībās, izvēlas stiprināt savu apņemšanos apprecoties, tādējādi reaģējot tikai uz spēcīgo stimulu atbilst Civildienesta noteikumu prasībām, kas skaidri privileģē laulāta pāra statusu. Šādos apstākļos ir bažas par to, ka laulību pamatā nav "kopīgas dzīves projekts", nav pamatotas, jo kopīga dzīve jau pastāv civilsavienībā.

125. Laulības statusa izvēlei jebkuros apstākļos noteikti klātesoša ir mantojuma dimensija, un tā pamatā ir vēlme nodrošināt tiesisko noteiktību un maksimālu partnera aizsardzību savienības laikā un tās beigās. Tas, ka šāda izvēle var notikt pēc tam, kad saņemta satraucoša informācija par partnera veselības stāvokli, nav krāpšanās, bet apliecina saikni, kas vieno divus cilvēkus, kuri uzņemas saistības, kuru beigu termiņš nekad nevar būt iepriekš precīzi zināms, neatkarīgi no tā, cik nopietna ir partnera, tagad laulātā, slimība. Manuprāt, tā nav laulību ļaunprātīga izmantošana, kā to apgalvo Komisija un Padome.

40 Skat. spriedumu, 2009. gada 5. marts, *Age Concern England* (C-388/07, EU:C:2009:128, 51. punkts).

41 Attiecībā uz konsekvences prasību skat. principiālos spriedumus 2009. gada 10. marts, *Hartlauer* (C-169/07, EU:C:2009:141, 55. punkts), un 2015. gada 23. decembris, *Hiebler* (C-293/14, EU:C:2015:843, 65. punkts). Skat., it īpaši attiecībā uz Direktīvu 2000/78, spriedumus, 2010. gada 12. janvāris, *Petersen* (C-341/08, EU:C:2010:4, 53. punkts), un 2013. gada 26. septembris, *HK Danmark* (C-476/11, EU:C:2013:590, 67. punkts).

126. Turklāt "novēlotā ietekme", ko savā ziņā veido prasība par viena gada ilgumu laulībām, lai saņemtu apgādnieka zaudējuma pensiju, ir pilnīgi nesaderīga ar laulību juridisko raksturu, kas stājas spēkā ar to noslēgšanas brīdi. Komisija un Padome ir stingri uzsvērušas, ka atšķirīgā attieksme pret laulāto personu un kopdzīves partneru statusu ir balstīta uz "ģimenes stāvokļa atšķirībām, kas izriet no attiecīgo personu apzinātas izvēles" – laulības statuss ar savām juridiskām un finansiālām saistībām, kas gulstas uz laulātajiem, neizbēgami atšķiras no vienkāršas savienības, ņemot vērā apgādnieka zaudējuma pensijas mērķi.

127. Ir skaidrs, ka apelācijas sūdzības iesniedzējs un N kundze 2014. gada 9. maijā izvēlējās šo civilstāvokli, kas nekavējoties radīja tiesisko regulējumu, uz kuru minētās iestādes atsaucas kā uz objektīvu diferenciācijas elementu. Ja šajā lietā nebūtu klātesoša traģiska cilvēciska realitāte – par ko skaidri liecina apelācijas sūdzības iesniedzēja situācija –, būtu vilinoši pieminēt situācijas ironiju, kurā Komisija un Padome atsaucas uz "aprēķina laulību jēdzienu", lai noraidītu lūgumu piešķirt apgādnieka zaudējuma pensiju, pēc tam, kad tā salīdzināmības pārbaudes ietvaros attiecībā uz minētās pensijas mērķi pret viņu ir izmantojusi to, ka viņš nav izvēlējies laulības statusu.

128. Šādos apstākļos attiecīgais pasākums man šķiet acīmredzami nepiemērots, lai sasniegtu mērķi apkarot krāpšanu – tāds pats secinājums ir jāizdara arī citu iemeslu dēļ, kuri ir tikai tā neizbēgamas sekas.

129. Pieņemot, ka pamatojumu par leģitimitāti, kas balstīts uz pensiju sistēmas finansiālā līdzsvara saglabāšanu, var novērtēt atsevišķi, ir jānorāda, ka Komisija un Padome nekādā veidā nav pierādījušas vai izskaidrojušas risku, ka šāds līdzsvars var tik apdraudēts, ja netiks piemērota pārmestā atšķirīgā attieksme. Turklāt no Tiesas judikatūras izriet, ka tīri finansiāli apsvērumi, kas saistīti ar budžetu, paši par sevi nevar būt leģitīms mērķis, kas varētu attaisnot atkāpi no vispārējā vienlīdzīgas attieksmes principa un nediskriminācijas principa [42].

ii) Nepieciešamība

130. Ja Tiesa uzskatītu par acīmredzami piemērotu nosacījumu par viena gada laulību periodu, būtu jāpārbauda, vai tāds noteikums, kāds apskatīts šajā lietā, ir nepieciešams, lai sasniegtu izvirzītos mērķus. Pasākums ir nepieciešams, ja izvirzīto leģitīmo mērķi nav bijis iespējams sasniegt ar tikpat piemērotiem, taču mazāk ierobežojošiem līdzekļiem [43]. Šajā gadījumā ir jānoskaidro, vai nav pieejami mazāk ierobežojoši līdzekļi, lai izvairītos no krāpšanās riska, tādējādi saglabājot pensiju sistēmas finansiālo līdzsvaru, izvairotos no pārmērīga administratīvā sloga izskatot lietas, kas ir pretrunā labas pārvaldības principam, un tādējādi garantētu vienlīdzīgu attieksmi pret ierēdņiem.

131. Jānorāda, ka šajā gadījumā izvēlētais risinājums ir visradikālākais, jo jebkurš ierēdņa nāves gadījums, kas noticis 12 mēnešu laikā pēc laulību noslēgšanas, tiks traktēts kā neatspēkojams pieņēmums par krāpšanos un liegs pārdzīvojušajam laulātajam apgādnieka zaudējuma pensiju.

132. Attiecīgajām personām vismazāk apgrūtinoši būtu, ja tām tiktu dota iespēja pierādīt, ka tās nebija aprēķina laulības, iesniedzot dokumentus, kas apliecina, ka ir notikusi reāla iepriekšēja kopdzīve, kuras ilgums tiem ļauj sasniegt liktenīgo 12 mēnešu slieksni. Ir svarīgi norādīt, ka šāds risinājums nekādā gadījumā nebūtu pretrunā pieejai, kas izmantota, lai noteiktu pretstatīto situāciju – proti, juridiskās savienības, no vienas puses, un faktiskās savienības, no otras puses – savstarpējo salīdzināmību, jo ar to netiek neapšaubīta saikne starp laulību un apgādnieka zaudējuma pensiju.

42 Skat. spriedumus, 2014. gada 19. jūnijs, *Specht* u.c. (no C-501/12 līdz C-506/12, C-540/12 un C-41/12, EU:C:2014:2005, 77. punkts), un 2014. gada 11. novembris, *Schmitzer* (C-530/13, EU:C:2014:2359, 41. punkts); tādā pašā nozīmē attiecībā uz vienlīdzīgu attieksmi pret sievietēm un vīriešiem skat. spriedumus, 1998. gada 17. jūnijs, *Hill* un *Stapleton* (C-243/95, EU:C:1998:298, 40. punkts); 2000. gada 6. aprīlis, *Jørgensen* (C-226/98, EU:C:2000:191, 39. punkts); 2003. gada 23. oktobris, *Schönheit* un *Becker* (C-4/02 un C-5/02, EU:C:2003:583, 85. punkts), un 2011. gada 21. jūlijs, *Fuchs* un *Köhler* (C-159/10 un C-160/10, EU:C:2011:508, 74. punkts).

43 Šajā nozīmē skat. spriedumu, 2013. gada 26. septembris, *Dansk Jurist- og Økonomforbund* (C-546/11, EU:C:2013:603, 69. punkts).

133. Turklāt šāda mazāk ierobežojoša pieeja nebūtu nepiemērota.

134. Attiecībā uz mērķi izvairīties no pārmērīga administratīvā sloga ir jānorāda, ka šis Komisijas un Padomes apgalvojumu nekādā veidā nav pamatots ar attiecīgiem aprēķiniem. Savā iestāšanās rakstā Padome atsaucas uz Eiropas Savienības civildienestu, kurā ir vairāk nekā 58 000 ierēdņu un darbinieku un vairāk nekā 20 000 pensiju sistēmas dalībnieku. Šie dati nepārprotami ir nepietiekami attiecībā uz šajā lietā izskatāmo jautājumu, kas attiecas tikai uz laulībām, kuras ilgušas mazāk nekā gadu, un ir pamats uzskatīt, ka tās būtu tikai pavisam neliela daļa no izskatāmo lietu apjoma, ņemot vērā, ka attiecīgā lieta, cik man zināms, ir pirmā, kas attiecas uz šo konkrēto problēmu.

135. Turklāt nav jālūdz administrācijai veikt jebkādu izmeklēšanu par attiecīgā pāra situāciju, izvērtējot juridiskos jautājumus saistībā ar attiecīgo personu civilstāvokli – ir vienīgi jāpārbauda kopdzīves ilgums pirms laulībām, kas ir viegli pierādāms reģistrētās partnerattiecībās, kuras nav laulība, un rada maz grūtību kopdzīves gadījumā, kā to atklāj šī lieta. Šāds tīri materiāla rakstura novērtējums, visticamāk, neradīs nevienlīdzīgu attieksmi pret ierēdņiem.

136. Turklāt ir jānorāda, ka, lai gan likumdevējs acīmredzami ir izvēlējies kategoriju noteikšanas pieeju, tas nav izslēdzis individuālu *in concreto* novērtējumu, kā tas izriet no Civildienesta noteikumu VII pielikuma 1. panta 1. punkta d) apakšpunkta, kurā ir noteikts, ka ierēdnim, kurš, lai gan neatbilst nosacījumiem par apgādnieka pabalsta piešķiršanu, ar "īpašu pamatotu lēmumu, kuru pieņem iecēlējinstitūcija, balstoties uz apstiprinošiem dokumentiem", var šo pabalstu piešķirt, ja viņš faktiski uzņemas atbildību par ģimeni.

137. Visbeidzot, ņemot vērā iepriekš minēto apsvērumu par salīdzinoši nelielo to lietu skaitu, kurās laulību ilgums ir mazāks par vienu gadu, man nešķiet, ka ierosinātais mazāk apgrūtinošais risinājums jebkādā veidā liktu apšaubīt pensiju sistēmas līdzsvaru, par kuru Komisija un Padome nesniedza precīzu informāciju, izņemot to, ka iemaksātāju skaits ir daudz lielāks par saņēmēju skaitu.

138. Jānorāda, ka Civildienesta noteikumu VIII pielikuma 17. pants reglamentē apgādnieka zaudējuma pensijas piešķiršanu ierēdņa, kas miris, būdams darba attiecībās, pārdzīvojušajam laulātajam. Nav nesaprātīgi pieņemt, ka lielākā daļa no attiecīgajām situācijām ir tādas – kā to pierāda apelācijas sūdzības iesniedzēja piemērs –, kurās ierēdņa nāve iestājusies pēc daudzu gadu profesionālās darbības un līdz ar to – iemaksām pensiju shēmā, no kurām netiks izmaksāta izdienas pensija. Šajā gadījumā apgādnieka zaudējuma pensijas piešķiršana pārdzīvojušajam laulātajam, kurš ir pierādījis iepriekšēju kopdzīvi pirms laulībām, kas ļāva sasniegt prasītos 12 mēnešus, 60 % apmērā no izdienas pensijas, kuru viņa laulātais ierēdnis būtu bijis tiesīgs saņemt, *a priori* neapdraud pensiju shēmas finansiālo līdzsvaru.

139. No iepriekš minētajiem apsvērumiem izriet, ka minimālais divpadsmit mēnešu laulības ilgums ir pasākums, kas, pat ņemot vērā plašo rīcības brīvību un praktiskās prasības pensiju shēmas pārvaldībā, pārsniedz to, kas nepieciešams, lai sasniegtu vispārējo interešu mērķus, kurus izvirzījis likumdevējs.

iii) Ierēdņu tiesību pārmērīgs aizskārums

140. Gadījumā, ja Tiesa uzskatīs, ka minimālais prasītais divpadsmit mēnešu laulības ilgums ir piemērots un nepieciešams, lai sasniegtu ar to izvirzīto mērķi, treškārt, vēl ir jāpārbauda tā samērīgums šaurākā nozīmē. Šajā nolūkā pasākums, pat ja tas ir piemērots un nepieciešams leģitīmu mērķu sasniegšanai, nedrīkst radīt neērtības, kas nav samērīgas salīdzinājumā ar izvirzītajiem mērķiem. Citiem vārdiem, ir jānodrošina, ka tāds tiesiskais regulējums kā šajā lietā aplūkotais pārlieku neierobežo

ierēdņu leģitīmās intereses[44]. Šajā ziņā galu galā pensiju sistēmas pārvaldībā ir jāatrod pareizais līdzsvars starp ierēdņu un viņu pārdzīvojušo laulāto, tādu kā apelācijas sūdzības iesniedzējs, un Savienības pretrunīgajām interesēm.

141. Nav apstrīdams, ka jebkurš papildu pabalsts, kas tiek izmaksāts saskaņā ar šo shēmu, palielina izdevumu kopējo summu un līdz ar to arī slogu, ko šī shēma rada Savienības budžetam. Tomēr šo apgalvojumu būtiski mīkstina šajos secinājumos iepriekš izklāstītie apsvērumi par Civildienesta noteikumu VIII pielikuma 17. panta mērķi, proti, apgādnieka zaudējuma pensijas piešķiršanu tāda ierēdņa pārdzīvojušajam laulātajam, kurš miris, būdams darba attiecībās un līdz ar to nesaņems izdienas pensiju, attiecībā uz kuru tas ir regulāri veicis iemaksas.

142. Nosacījums par viena gada laulības ilgumu nozīmē, ka no noteikumu normu piemērošanas tiek pilnībā izslēgta vesela pārdzīvojušo laulāto grupa, kaut arī viņiem varētu būt bijusi vairākus desmitus gara kopdzīve ar mirušo ierēdni, kā to pierāda apelācijas sūdzības iesniedzēja gadījums, kas nozīmē netiešu, bet faktisku ieguldījumu pensiju shēmā. Šāds nopietns veselas grupas interešu pārkāpums ir pilnīgi nesamērīgs ar mērķi, ko nosaka minimālais laulības ilgums, kurš galvenokārt ir paredzēts, lai nepieļautu atsevišķu personu ļaunprātīgu rīcību attiecībā uz sociālajiem pabalstiem, kas ir acīmredzami margināla situācija.

143. Līdz ar to ir pārmērīgi ierobežotas ierēdņu un viņu pārdzīvojušo laulāto leģitīmās intereses, kā rezultātā ir pārkāpts Hartas 20. pantā paredzētais vienlīdzīgas attieksmes princips.

144. Tā kā attiecīgais ierobežojums, manuprāt, nav nedz vajadzīgs, nedz samērīgs ar izvirzītajiem mērķiem, nav nepieciešams uzdot jautājumu par to, vai "būtiskais saturs", proti, attiecīgo tiesību būtība ir aizskarta.

145. No iepriekš minētā izriet, ka nosacījums par to, ka pārdzīvojušais laulātais ierēdņa nāves brīdī ar to bija precējies vismaz gadu, kam Civildienesta noteikumu VIII pielikuma 17. panta pirmajā daļā ir pakārtota apgādnieka zaudējuma pensijas piešķiršana, ir jāatzīst par nepiemērojamu šajā lietā.

146. Tā kā iebildums par Civildienesta noteikumu VIII pielikuma 17. panta pirmās daļas nelikumību ir pamatots iepriekš minētajā nozīmē, apstrīdētais lēmums ir jāatceļ.

147. Jānorāda arī, ka saskaņā ar LESD 266. pantu iestādei, kuras pieņemtais lēmums pasludināts par spēkā neesošu, būs jāveic vajadzīgie pasākumi, lai pildītu Tiesas spriedumu.

3. Par prasību par zaudējumu atlīdzību

148. Saskaņā ar pastāvīgo judikatūru, lai iestātos Savienības atbildība, jābūt izpildītiem vairākiem nosacījumiem, kuri attiecas uz nelikumīgo darbību, apgalvoto zaudējumu patiesumu un cēloņsakarības esamību starp darbību un zaudējumiem – šo nosacījumu izpilde ir jāpierāda apelācijas sūdzības iesniedzējam[45].

44 Šajā nozīmē, attiecībā uz diskrimināciju vecuma dēļ saistībā ar Direktīvu 2000/78, skat. spriedumus, 2007. gada 16. oktobris, *Palacios de la Villa* (C-411/05, EU:C:2007:604, 73. punkts), un 2010. gada 12. oktobris, *Ingeniørforeningen i Danmark* (C-499/08, EU:C:2010:600, 47. punkts); skat. arī spriedumu, 2015. gada 16. jūlijs, *CHEZ Razpredelenie Bulgaria* (C-83/14, EU:C:2015:480, 123. punkts), kā arī ģenerāladvokātes J. Kokotes [*J. Kokott*] secinājumus minētajā lietā (EU:C:2015:170, 131. punkts) un lietā *Belov* (C-394/11, EU:C:2013:48, 117. punkts) – abi attiecas uz Padomes Direktīvu 2000/43/EK (2000. gada 29. jūnijs), ar ko ievieš vienādas attieksmes principu pret personām neatkarīgi no rasu vai etniskās piederības (OV 2000, L 180, 22. lpp.).

45 Skat. spriedumus, 1994. gada 1. jūnijs, Komisija/*Brazzelli Lualdi* u.c. (C-136/92 P, EU:C:1994:211, 42. punkts), un 2011. gada 12. jūlijs, Komisija/Q (T-80/09 P, EU:T:2011:347, 42. punkts).

149. Šajā lietā apelācijas sūdzības iesniedzējs pieprasa piešķirt 5000 EUR lielu kompensāciju par morālo kaitējumu, kas radies nelikumīga lēmuma rezultātā, diskriminējošā veidā, ļoti smagos apstākļos atsakot viņam apgādnieka zaudējuma pensiju. Tādējādi apelācijas sūdzības iesniedzējs norāda uz vienu un to pašu nelikumību, lai pamatotu savu prasību par zaudējumu atlīdzināšanu un lai pamatotu viņa prasību atcelt attiecīgo lēmumu.

150. Tā kā tika secināts, ka Civildienesta noteikumu VIII pielikuma 17. pants ir nelikumīgs, jo ir pārkāpts vienlīdzīgas attieksmes princips, kas ir atzīts Hartas 20. pantā, ierosinu apmierināt prasību par zaudējumu atlīdzību, atzīstot, ka apstrīdētā lēmuma atcelšana ir atbilstoša atlīdzība par jebkādu morālu kaitējumu, kas apelācijas sūdzības iesniedzējam varētu būt nodarīts šajā gadījumā.

VI. Par tiesāšanās izdevumiem

151. Atbilstoši Tiesas Reglamenta 184. panta 2. punktam Tiesa lemj par tiesāšanās izdevumiem, ja apelācijas sūdzība ir pamatota un Tiesa lietā taisa galīgo spriedumu.

152. Atbilstoši minētā reglamenta 138. panta 1. punktam, kas saskaņā ar tā 184. pantu ir piemērojams apelācijas tiesvedībai, lietas dalībniekam, kuram spriedums ir nelabvēlīgs, piespriež atlīdzināt tiesāšanās izdevumus, ja to ir prasījis lietas dalībnieks, kuram spriedums ir labvēlīgs.

153. Šajā lietā apelācijas sūdzības iesniedzējs lūdza Tiesai pēc tam, kad tā ir nolēmusi pati pieņemt galīgo nolēmumu lietā, apmierināt viņa pirmajā instancē izvirzītos prasījumus, tostarp piespriest atbildētājam segt tiesāšanās izdevumus, šajā gadījumā Komisijai. Tādējādi viņš neprasīja piespriest nedz Padomei, nedz Komisijai atlīdzināt viņa tiesāšanās izdevumus apelācijas tiesvedībā.

154. Tā kā Komisijai spriedums ir nelabvēlīgs, tai ir jāpiespriež – papildus saviem tiesāšanās izdevumiem abās tiesvedībās – segt arī attiecīgos apelācijas sūdzības iesniedzēja izdevumus atbilstoši tā prasījumiem pirmās instances tiesvedībā, savukārt apelācijas sūdzības iesniedzējs pats sedz savus tiesāšanās izdevumus apelācijas tiesvedībā. Padome visus savus tiesāšanās izdevumus sedz pati.

VII. Secinājumi

155. Ņemot vērā iepriekš minētos apsvērumus, ierosinu Tiesai:

1) atcelt Eiropas Savienības Vispārējās tiesas 2018. gada 3. maija spriedumu HK/Komisija (T-574/16, nav publicēts, EU:T:2018:252);

2) atzīt Eiropas Savienības Civildienesta noteikumu VIII pielikuma 17. panta pirmo daļu par spēkā neesošu, ciktāl tā paredz, ka pārdzīvojušajam laulātajam ir jābūt bijušam laulātam vismaz gadu, lai varētu saņemt apgādnieka zaudējuma pensiju, jo ir pārkāptas Eiropas Savienības Pamattiesību hartas 20. pantā atzītās tiesības uz vienlīdzīgu attieksmi;

3) atcelt Eiropas Komisijas lēmumu par atteikumu piešķirt apelācijas sūdzības iesniedzējam apgādnieka zaudējuma pensiju;

4) piespriest Komisijai – papildus saviem tiesāšanās izdevumiem abās instancēs – segt arī attiecīgos apelācijas sūdzības iesniedzēja izdevumus pirmās instances tiesvedībā, savukārt apelācijas sūdzības iesniedzējs pats sedz savus tiesāšanās izdevumus apelācijas tiesvedībā. Eiropas Savienības Padome visus savus tiesāšanās izdevumus sedz pati.